

KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ PARLAMENTER ASAMBLESİ
KEİPA

ULUSLARARASI SEKRETERYA

Doc. No: GA58/LC58/REP/21/tr

KEİPA GENEL KURULU'NUN ELLİ SEKİZİNCİ OTURUMU

HUKUKİ VE SİYASİ İŞLER KOMİSYONU

“Parlamente Faaliyetlerin Yasama Süreçlerinin ve Şeffaflığının Geliştirilmesi
Adına Dijitalleşmenin ve İnovasyonun Teşvik Edilmesi”

RAPORU*

Raportör: Sn. Roberta Alma Anastase, Komisyon Üyesi (Romanya)

* İşbu metin Hukuki ve Siyasi İşler Komisyonu'nun 4 Ekim 2021 tarihinde çevrimiçi olarak gerçekleştirilen Elli Sekizinci Toplantısında ele alınmış ve 22 Kasım 2021 tarihinde çevrimiçi olarak gerçekleştirilen Elli Sekizinci Genel Kurul Toplantısında onaylanmıştır.

I. GİRİŞ

1. COVID-19 salgınının patlak vermesinin ardından parlamentolarda dijitalleşme sürecinin teşvik edilmesi konusu gündeme gelmiştir. Salgının zorlu koşullarında acil görevlerin uygulanmasının ve yanı sıra acil durum hallerinde kararların zamanında alınmasının ve bilgilerin genel nüfusa mümkün olan en hızlı şekilde ulaştırılmasının sağlanması, internetin, elektronik medyanın ve sosyal ağların daha verimli kullanımını içerecek şekilde etkili dijital iletişim araçlarının kullanılmasına ve veri alışverişine ilişkin standartların iyileştirilmesine yönelik yenilikçi yaklaşımların benimsenmesini gerektirmektedir.
2. Bu bağlamda, KEİPA Romanya Delegasyonu, KEİPA Hukuki ve Siyasi İşler Komisyonu'nun 9 Nisan 2021 tarihinde çevrimiçi olarak gerçekleştirilen 57. Toplantısı sırasında, Komisyonun 58. Toplantısı'nın ana gündem maddesi olarak "Parlamentar faaliyetlerin yasama süreçlerinin ve şeffaflığının geliştirilmesi adına dijitalleşmenin ve inovasyonun teşvik edilmesi" konusunun müzakere edilmesini önermiştir.
3. Toplumların gelişiminde, dijitalleşmenin ve yeni bilgi teknolojilerinin artan rolü giderek daha belirgin hale gelmektedir. Günümüzde dijital teknolojilerin gelişimi için yapılan harcamaların tutarı yaklaşık 5 trilyon ABD dolarına ulaşmış durumdadır ve bu rakam yıldan yıla daha da artmaktadır. Dijital teknolojiler, mesleki faaliyetler ve boş zaman aktiviteleri bağlamında iletişim ve bilgi süreçlerinin önemli bir bileşeni olarak günlük yaşamın her alanında yer almaktadır. Siyaset ve diğer kamusal alanlar da mevcut durumda dijitalleşme bağlamında ele alınmaktadır. Bu doğrultuda, dijital platformlar, siyasi sürece, siyasi iletişime ve kamu yönetimine aşamalı olarak entegre edilmektedir. Çevrimiçi seçim kampanyaları, e-oylama, e-demokrasi, e-katılım, e-parlamento vb. dijital teknolojiler, siyasi süreçlerde ve parlamentoların çalışmalarında yaygın olarak kullanılmaktadır.
4. Demokratik toplumun sacayaklarından biri olan parlamentolar, demokrasinin ve demokratik kurumların güçlendirilmesinde kilit bir rol oynamaktadırlar. Seçilmiş temsilciler olarak parlamenterler, seçmenlerinin ihtiyaçlarına dayalı olarak insan merkezli kalkınmanın teşvik edilmesinde önemli bir işleve sahiptirler. Bu bağlamda, yasama kurumlarının dijitalleştirilmesi, yasama süreçlerinde daha fazla şeffaflığı, hesap verebilirliği, kamu yararını ve katılımı sağlamaktadır.
5. İşbu Raporun hazırlanmasında, Azerbaycan Cumhuriyeti, Bulgaristan Cumhuriyeti, Gürcistan, Yunanistan Cumhuriyeti, Moldova Cumhuriyeti, Romanya, Sırbistan Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti ve Ukrayna ulusal delegasyonlarından elde edilen bilgilerden yararlanılmıştır. Raporun hazırlanmasında ayrıca, KEİPA Uluslararası Sekreteryası aracılığıyla elde edilen ek kaynak materyallerden de faydalanılmıştır.

II. PARLAMENTAR FAALİYETLERİN YASAMA SÜREÇLERİNİN VE ŞEFFAFLIĞININ GELİŞTİRİLMESİ ADINA DİJİTALLEŞMENİN VE İNOVASYONUN TEŞVİK EDİLMESİ

6. Dijitalleşme ve inovasyon, modern toplumun yaşamının tüm alanlarının aktif bileşenleri haline gelmektedir. Günümüzde modern mobil cihazlar ve elektronik araçlar, mobil platformlar ve uygulamalar aracılığıyla çok çeşitli hizmetler sunulmaktadır. Yeni teknolojiler, ulusal makamların yeni iletişim ortamlarına aktif olarak katılımlarını mümkün kılmaktadır. Hükümet yapıları, devlet liderleri, parlamentolar ve diplomatik misyonlar, herhangi bir bilgi talebine anında yanıt verme ve daha geniş kamuoyunu harekete geçirme fırsatı sağlamaları yönüyle başlıca sosyal ağları (Twitter, Facebook vb.) giderek daha sık kullanılmaktadır.

7. Parlamenter faaliyetlerde dijitalleşmenin teşvik edilmesi, daha fazla şeffaflığa ve açıklığa katkıda bulunmaktadır. Parlamentoların çalışmalarında yenilikçi yaklaşımların benimsenmesi, demokratik yönetişimin güçlendirilmesine yönelik denetleme mekanizmalarını hızlandırır ve yasama sürecinin verimliliğinin artırılabilmesi için gerekli koşulları yaratır. Bu bağlamda, sağlam stratejiler, uzun vadeli yatırımlar ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) verimli ve sürdürülebilir kullanımını gerektiren daha şeffaf ve verimli yönetişime geçişin sağlanması önem arz etmektedir. Diğer taraftan, telekomünikasyon ekipmanı, yazılım, özel uygulamalar ve güvenlik hizmetleri de dahil olmak üzere teknik altyapının yeterliliğinin temin edilmesi de gerekmektedir. Modern dünyada vatandaşların demokratik kurumların faaliyetlerinin ve demokratik süreçlerin kalitesinin değerlendirilmesi süreçlerine katılımı son derece önemli olduğundan, KEİ Üye Devletleri de dahil olmak üzere dünyadaki ülkeler, hesap verebilirlik mekanizmalarını güçlendirmek amacıyla çeşitli bilgi ve iletişim platformlarını devreye almaktadırlar.
8. Bilgi toplumu çağında ve yeni bilgi teknolojilerinin yaygınlaşması bağlamında, yeni fırsatlarla birlikte büyük verilerin korunmasıyla ilişkili olarak bazı olumsuz sonuçları doğurabilecek nitelikte yeni riskler de ortaya çıkmaktadır. Yeni teknolojilerin bütünsel bilgi ve iletişim ortamında, kişisel verilerin kamu güvenliği gözetilerek işlenebilmesi için katı kurallar oluşturulması ve bu doğrultuda bilgi güvenliğinin sağlanmasına özel önem verilmesi gerekmektedir. Ülkeler, elektronik parlamento konsepti de dahil olmak üzere birçok bilgi geliştirme projesi uygulamaktadırlar. Bu noktada, salgın sırasında parlamentoların, hesap verebilirliği, şeffaflığı ve sosyal uyumu teşvik etme ve bilişim alanındaki en son gelişmelerden yararlanarak daha kapsayıcı ve dirençli toplumlar yaratma çabalarını arttırdıkları belirtilmelidir.
9. Parlamentolar Arası Birlik (PAB) 2020 Dünya E-parlamento Raporu'na göre, COVID-19 salgını, BİT'in yasama kurumları nezdindeki önemini daha da arttırmıştır. Tüm ülkelerde, e-parlamento konseptlerini uygulama projeleri de dahil olmak üzere, bilgi teknolojileri (BT) sektöründe oldukça fazla sayıda geliştirme projesinin uygulanmasına devam edilmektedir. Parlamentolar, parlamenter faaliyetlerde dijital yaklaşımın benimsenmesinin yol açacağı potansiyelin bilinci içerisinde, dijital stratejileri faaliyetlerine entegre etmiştir. Parlamentoların günlük faaliyetlerinde dijitalleşmeye gitmeleri sonucunda, 2020 yılı sonu itibarıyla parlamentoların %65'i komisyon toplantılarını, %33'ü ise genel kurul toplantılarını sanal olarak veya hibrit yöntemlerle gerçekleştirmiştir. Son iki yıl içerisinde parlamenter faaliyetlerde ağırlıklı olarak uzaktan çalışma uygulamalarına geçilmiştir. Bulut tabanlı araçlar ve dijital çözümler yaygın olarak kullanılmaktadır. BİT, salgın sürecinde parlamentoların operasyonlarının ana unsuru haline gelmiştir.
10. COVID-19 salgını ile birlikte, işler haldeki süreçlerin korunması ve ince ayarlamalarla daha iyi hale getirilmesi ve de sürekli inovasyonun benimsenmesi yoluyla kurumsal kültürde yaşanan hızlı değişiklikler temelinde parlamenter prosedürlerin modernizasyonu konusu gündeme gelmiştir. Salgın kaynaklı krizin, parlamentoları, mevcut ihtiyaçlara daha fazla odaklanarak ve yenilikçi ve esnek bir yaklaşım benimseyerek çeşitli sorunlara etkili bir şekilde tepki vermek zorunda bırakmış olması, parlamentoları daha etkin hale getirmiş gibi gözükmektedir. İlgili bağlamda, parlamentoların dijital inovasyon süreci üç aşamadan geçmiştir. Birinci aşamada, parlamentolar faaliyetlerini sürdürebilmek için krize hızlı bir şekilde yanıt vermek zorunda kaldıklarından zorunlu olarak inovasyona gitmiş; ikinci aşamada, parlamentolar çalışmalarının yürütülmesine yönelik çözümleri geliştirmek adına iyileştirmelerde bulunmuş; ve üçüncü aşamada ise, parlamentolar, yeni çalışma yöntemlerinin olağan parlamenter faaliyetlere entegrasyonuna yönelik yeni yaklaşımları pekiştirmiştir.

11. Parlamento katılımının güçlendirilmesi ve daha fazla siyasi kapsayıcılığın teşvik edilmesi amacıyla yönelik e-parlamento model konseptinin uygulanması süreci yeni teknolojilerin devreye alınması sayesinde ivme kazanmıştır. Bilgi toplumu bağlamında niteliksel olarak yeni bir yönetim biçimini ifade eden e-parlamento konsepti, parlamenter faaliyetlerin ve bu faaliyetlerin görünürlüğünün teşvik edilmesi bağlamında internet teknolojilerinin yoğun bir şekilde kullanılmasını öngörmektedir. E-parlamento, yeni teknolojilerin, bilgilerin ve standartların iş süreçlerinin merkezinde yer aldığı ve işbirliği, kapsayıcılık, katılım ve halka açıklık değerlerinin vücut bulduğu bir konsept olarak tanımlanmaktadır. E-parlamento, parlamento dahilindeki otomatikleştirilmiş süreçlere dayanan ve parlamenter faaliyetlerin verimliliğinin artırılması ve toplumun her bir üyesini içerecek şekilde parlamenter süreçlere daha yüksek katılım sağlanması hedeflerine hizmet eden bir yönetim sistemidir.
12. Açık ve şeffaf parlamentoların oluşturulması vatandaşların kamu kurumlarına olan güvenini arttırmaktadır. Vatandaşların devlet organlarının performansını değerlendirmesinde tüm çevrimiçi platformlar önemli bir rol oynamaktadır. Bu tür platformlar, devlet organlarının, ulaşılan misyonlar, amaçlar ve hedefler, potansiyel, ilerleyici gelişme vb. niteliksel ve niceliksel hususlar açısından değerlendirilmesine imkan vermektedir. Bu bağlamda, yenilikçi bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması, kamu makamlarının eylemleri üzerindeki kamu kontrolünün güçlendirilmesine katkıda bulunmakta ve bir dereceye kadar kanunla belirlenmiş olan kurallara yönelik ihlallerin önlenmesine yol açmaktadır. Devlet mekanizmasının faaliyetleri üzerindeki kontrolün güçlendirilmesi, her düzeydeki yolsuzluğun önemli ölçüde azalmasını sağlayabilecek olması bakımından önemlidir.
13. Modern internet teknolojileri, yasaları ve kararları hızlı bir şekilde çıkarabilmelerinin yanı sıra, serbest bilgi akışını sürdürebilmeleri ve vatandaşların sorularına yanıt verebilmeleri noktasında, parlamentolar da dahil olmak üzere devlet organlarına benzersiz fırsatlar sunmaktadır. Önemli bilgilerin resmi internet sitelerinde yayınlanması ve diğer kamu iletişim araçları aracılığıyla yayılması güveni artırıcı bir faktör olarak etki etmektedir. Vatandaşlar, toplum ve devlet arasındaki serbest bilgi alışverişi, şeffaflığın artırılmasında ve istikrarın güçlendirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Çevrimiçi tartışmaların, anketlerin, e-dilekçelerin ve çevrimiçi müzakerelerin internet üzerinden aktarımı (yayınlanması) açıklık ve şeffaflığın sağlanmasında en çok kullanılan araçlar arasında yer almaktadır.
14. Günümüzde hükümetlerin siyasetin dijital ve teknolojik boyutları dahilindeki faaliyetleri, genel seçimlerin düzenlenmesinde yeni iletişim platform ve araçlarının artan kullanımını içermektedir. Dijital seçim teknolojileri hızla gelişmekte ve yeni elektronik veya dijital oylama biçimleri ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, burada önemli olan husus, modern dijital teknolojilerin kullanıldığı seçim süreçlerinin güvenli, güvenilir ve şeffaf bir şekilde yürütülmesinin sağlanması ve düzenli olarak iyileştirilmesidir. Uzaktan elektronik oylama sistemi, seçim sistemlerinin, koronavirüs salgını bağlamında seçim sürecindeki tüm katılımcıların yaşam ve sağlık güvenliğinin güvence altına alınarak seçimlerin organize edilmesi ve düzenlenmesi gibi zor bir görevle karşı karşıya kaldığı şu dönemde özellikle önemlidir. Bu doğrultuda, bazı ülkeler, vatandaşların güvenliğinin sağlanmasına yönelik sıhhi ve epidemiyolojik gereklilikleri gözetecek şekilde çevrimiçi oy kullanılmasına imkan veren yasama değişikliklerini yapmıştır.
15. Günümüzde hakim olan dijital ortam doğrultusunda, ülkeler arasındaki siyasi ilişkilerin ve etkileşimin ana unsurları da dönüşmektedir. Bu bağlamda modern diplomaside en etkili araç olarak ortaya çıkan dijital diplomasi, internet ve sosyal medya araçlarının geniş bir kitleyi etkilemeye yönelik olarak kullanımını içermektedir. Ülkelerdeki yaşamın, devletlerin kültürünün, tarihinin, geleneklerinin ve değerlerinin anlatımı noktasında uygun bir araç olan sosyal ağlar, aynı sebeple dış politika departmanlarının basın servisleri için de iyi birer yardımcı görevi görmektedirler. Dijital

teknolojilerin diplomatik faaliyet alanında kullanılması, siyasi, sosyal ve ekonomik krizlerin üstesinden gelinmesinde koordineli eylemler geliştirilebilmesi noktasında yeni fırsatlar sunmaktadır. Politikacılar ve diplomatlar, aktif internet kullanıcılarının sayısının sürekli arttığı gerçeğini göz önünde bulundurarak (2021 yılı itibariyle dünya nüfusunun %59'undan fazlası aktif olarak internet kullanmaktadır), görüşleri daha geniş kitlelerin görüşlerini etkileyebilecek olan geniş bir uluslararası izleyici kitlesinin katılımıyla, resmi hesapları bünyesinde çeşitli konularda tartışmalar düzenlemek amacıyla Twitter, Facebook, YouTube ve Instagram'ın olanaklarını aktif olarak kullanmaktadırlar. Mevcut durumda, devlet başkanlarının ve kilit önemdeki bakanların kişisel hesaplarının uluslararası bilgi ortamındaki önemi sürekli olarak artmakta ve bu hesaplarda yayınlanan mesajlar resmi açıklamalar ve diplomatik notlar olarak algılanmaktadır.

16. Günümüzde artan siber tehditler uluslararası ilişkiler kapsamında acil olarak ele alınması gereken sorunlarından biri olarak ön plana çıkmaktadır. Salgın ortamında dijital çözümlerin, araçların ve hizmetlerin daha önce benzeri görülmemiş düzeylerde kullanımı, küresel ölçekte dijitalleşmeye geçiş sürecini hızlandırmıştır. Bilgi teknolojilerinin çeşitli faaliyet alanlarında kullanılmasına ilişkin artan talep, bilgi güvenliğine daha da fazla dikkat edilmesi ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Kamu organlarının sunucuları, devlet belgeleri, kişisel veriler ve önemli bilgiler gibi değerli bilgiler taşıyor olmaları dolayısıyla sıklıkla siber saldırıların hedefi olmaktadır. Buna paralel olarak, kamu organlarının sunucularına yapılan siber saldırıların sayısı yıldan yıla artmaktadır. Diğer taraftan, sosyal ağlara, kişisel e-postalara ve gizli verilere yönelik saldırılar hakkında medyada da giderek daha fazla haber çıkmaktadır. Modern siber suçlar, çalınan verilerin satın alınmadığı takdirde küresel ağ dahilinde halkın serbest erişimine açılacağı noktasında tehditlerde bulunulmasını da içermektedir. Bu kapsamda, belirli bir devlete karşı işlenen siber suçların en güncel olanı siber terörizm suçu olarak ortaya çıkmaktadır.
17. Yasama faaliyetlerine yönelik bilgi ve iletişim desteklerinin geliştirilmesi ve bu sayede yasama faaliyetlerinin verimliliğinin sağlanması, parlamentoların en temel ve en öncelikli görevlerinden biridir. Halihazırda kullanılmakta olan bilgi teknolojileri, yasama faaliyeti sürecinde parlamenterlerin, yardımcılarının ve parlamento personelinin daha koordineli bir şekilde çalışmalarına ve yanı sıra parlamentoların diğer hükümet yapıları ile bilgi etkileşiminde bulunmalarına ve elektronik belge yönetim sisteminin kurulmasına olanak sağlayan önemli araçlardır. Diğer taraftan, parlamento ve toplum arasındaki bu yeni etkileşim biçimi, kamuya açık tüm hizmetlerin mobil uygulamalar aracılığıyla sunulacak şekilde dönüştürülmesi yönündeki eğilime işaret etmektedir. Ancak bazı ülkelerde bu yöndeki gerekli deneyim ve finansal kaynakların eksikliği, güvenli bilgi altyapısının oluşturulması sürecinde sorunlar yaratmaktadır. Bu nedenle, en iyi bilgi teknolojisi ve dijitalleşme uygulamaları ayrıntılı bir şekilde incelenmelidir. Ek olarak, yasama organları bünyesinde görev yapan personelin mesleki kapasitelerinin ve bilgi ve becerilerinin, söz konusu personelin parlamenter faaliyetlerin dijitalleştirilmesi alanındaki görevlerini yerine getirmelerini mümkün kılacak şekilde artırılması gerekmektedir.

KEİ Üye Devletlerindeki Durum

18. **Azerbaycan Cumhuriyeti**'nde elektronik meclis ve “elektronik imza” uygulamaları salgın sürecinde yürürlüğe konulmuş ve bu sayede yasama organının ve milletvekillerinin çalışmaları daha etkin hale getirilmiştir. Bu kapsamda, Azerbaycan'da kamu idaresinin düzenlenmesi ve uygulanmasında yenilikçi yöntemlerin azami ölçüde kullanımına ve de modern teknolojilerin ve yeni prosedürlerin devreye alınmasına özel önem atfedilmektedir. Ek olarak, kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunulmasının pekiştirilmesine yönelik adımlar atılmaktadır.

19. Dijitalleşme ve e-devlet, devletin amaçlarının ve işlevlerinin Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası'na ve diğer yasal düzenlemelere uygun bir şekilde gerçekleştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. E-devlet, devlet organlarının, tüm vatandaşlara, özel ve tüzel kişilere ve de Azerbaycan Cumhuriyeti topraklarında yaşayan yabancı ülke vatandaşlarına ve vatansız kişilere modern teknolojiler aracılığıyla bilgi ve elektronik hizmet sunabilmeleri için gerekli ortamı sağlamaktadır.
20. Azerbaycan'da dijitalleşme süreci 2000'li yılların başında e-devletin temelini oluşturan "Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Kalkınmasına Yönelik Bilgi ve İletişim Teknolojilerine İlişkin Ulusal Strateji" başlıklı Azerbaycan Devlet Başkanlığı kararı ile başlamıştır. Söz konusu tarihten bu yana, yeni bir mevzuat çerçevesi ve meclis tarafından kabul edilen yasalar, Bakanlar Kurulu kararları, Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Başkanlığı kararnameleri ve uluslararası hukuk normları dahil olmak üzere birçok yasal belge kabul edilmiştir.
21. Kabul edilen söz konusu kararlar arasından ilgili yasal çerçevenin oluşturulması noktasında en önemli olanı "Elektronik Hizmetlerin Merkezi Yürütme Organları Tarafından Belirli Alanlarda Sunulmasına İlişkin Kurallar" ve "Elektronik Hizmet Türleri Listesi" Kararıdır. Bu Karar, Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Başkanı'nın 23 Mayıs 2011 tarihli "Azerbaycan Devlet Başkanı tarafından kurulan devlet organları ve kamu tüzel kişilikleri tarafından sunulan e-hizmetler alanındaki bazı tedbirler" hakkındaki Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Başkanlığı Kararnamesi'nin uygulanmasını sağlamayı amaçlamaktadır.
22. Adalet Bakanlığı tarafından işletilen ve binlerce düzenleyici belgeyi içeren "Birleşik Elektronik Hukuk İşlemleri Veritabanı" aracılığıyla tüm vatandaşlar anlık ve ücretsiz olarak hukuki işlemler gerçekleştirebilmektedirler. Adalet Bakanlığı'nın "Elektronik Noter" bilgi sistemi ile bağlantısının sağlanması, vatandaşların sorunlarının çözümünü önemli ölçüde kolaylaştırmıştır. Ek olarak, konsolosluk hizmetlerinin "Elektronik Noter" sistemi üzerinden sağlanmasıyla, yurt dışında yaşayan Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşlarının vatandaşlık işlemlerini yürütmeleri kolaylaştırılmıştır.
23. **Bulgaristan Cumhuriyeti** Milli Meclisi'nin parlamenter faaliyetleri, yasama organının ihtiyaçları için geliştirilmiş özel bir yazılım olan Entegre Bilgi Sistemi aracılığıyla yürütülmektedir. Sistem, istemci-sunucu modelinin kullanıldığı internet tabanlı bir uygulama olarak hizmet vermektedir. 2006 yılında devreye alındığı tarihten bu yana, Sistemin veri tabanı yazılım tasarımı güncellenmeksizin devamlı surette genişletilmiştir. Sistem kapsamında, Bulgaristan Cumhuriyeti Milli Meclisi İç Tüzüğü (ROPNA) uyarınca, her bir kanun teklifi için, ilgili kanun teklifinin kabul edilmesine veya reddedilmesine kadar olan süreç boyunca açık kalan ve ilgili olarak mecliste yaşanan müzakere sürecini yansıtan bir bilgi dosyası oluşturulmaktadır.
24. Bulgaristan Cumhuriyeti Milli Meclisi tarafından uygulanmakta olan bir diğer prosedür, yasaların konsolide metinlerini içeren kamuya açık bir veri tabanının oluşturulması ve sürdürülmesidir. Normatif Eylemler Yasası uyarınca, bir yasa metninin onaylanması yalnızca Bulgaristan Cumhuriyeti Milli Meclisi tarafından yapılabilir. Bu bağlamda, yasa metinlerinin konsolidasyonuna yönelik süreç Normatif Kanunlar Kanunu ile düzenlenmekte olup, yasa metinlerinin güvenilirliği ise devletin sorumluluğundadır. Bulgaristan Cumhuriyeti Milli Meclisi, yasa hükümlerini eş zamanlı olarak gözden geçirmektedir. Bulgaristan Cumhuriyeti Milli Meclisi, ilgili olarak herhangi bir hatanın tespit edilmesi durumunda, alınan yasama inisiyatifleri ve yapılan değişiklikler hakkında üyelerine bilgi verilmektedir.
25. Yeni bilgi sisteminin tesisi yoluyla kurulacak olan e-parlamento kapsamında, yasama denetimleri, parlamenter denetimler ve yanı sıra kabul edilen yasaların birleştirilmiş metinlerinin güncel versiyonları da dahil olmak üzere Bulgaristan Cumhuriyeti Milli Meclisi'nin tüm faaliyetlerinin aksettirilmesi amaçlanmaktadır. Bulgaristan Cumhuriyeti Milli Meclisi tarafından yeni bir bilgi

sisteminin oluşturulması, yasama metinlerinin izlenebilirliğini sağlayacak ve konsolidasyonu kolaylaştıracak şekilde yapılandırılmış bir makine tarafından okunabilir bir biçimde muhafaza edilmesi bakımından hayati önem taşımaktadır.

26. Yeni Birleşik Bilgi Sistemi'nin ana hedefleri şunlardır: kanun tekliflerinin sunulmasından genel kurulda kabul edilmelerine kadar olan yasama sürecinin tüm aşamalarını kapsayan bir bilgi sistemi aracılığıyla ara bağlantı süreçlerinin optimizasyonu; bir oylama sisteminin geliştirilmesi; müzakere edilen metinlerin görselleştirilmesi; komisyonların elektronik toplantılar yapabilmeleri; her bir kanun teklifine ilişkin yasama dosyasının olası herhangi bir soru önermesine cevap verilmesini mümkün kılacak şekilde zenginleştirilmesi; yapılan tekliflerin, ifade edilen görüşlerin, verilen oyların ve yanı sıra kabul edilen kanun metninin kanun teklifinin bir paragrafı kapsamında görülebilmesi; ve soruların bakanlara elektronik ortamda iletilmesi ve bakanların bu soruları elektronik ortamda yanıtlamaları.
27. COVID-19 salgınının bir sonucu olarak, belirli bazı dijital yenilikler Bulgaristan Cumhuriyeti Milli Meclisi'nin çalışmalarına entegre edilmiş bulunmaktadır. Söz konusu dijital yenilikler şunlardır: toplantıların/uluslararası etkinliklerin sanal formatta düzenlenmesi (2020 yılından itibaren); vatandaşların Bulgaristan Cumhuriyeti Milli Meclisi'ni çevrimiçi olarak ziyaret etmeleri (2020 yılından itibaren); ve karantina altındaki Millivekillerinin genel kurul oturumlarına çevrimiçi olarak katılımları. Bunlara ek olarak, Vatandaşların Doğrudan Katılımı ve Sivil Toplumla Etkileşim Komisyonu, çevrimiçi bir dilekçe portalı aracılığıyla doğrudan katılım fırsatı sunmaktadır. Daimi Komitelerin toplantıları, Bulgaristan Cumhuriyeti Milli Meclisi'nin internet sitesi ve sosyal ağlardaki resmi hesapları aracılığıyla internette gerçek zamanlı olarak yayınlanmaktadır. Ayrıca, kanun tekliflerine ilişkin müzakere tutanakları, Komisyon aksi yönde bir karar almadıkça, toplantıdan itibaren 7 gün içerisinde ve ilgili raporun genel kurulda görüşülmesinin en geç 72 saat öncesinden, ilgili ses kaydı ise, en geç genel kurul oturumunun gerçekleştiği günden bir sonraki gün içerisinde olmak üzere, Komisyonun, Bulgaristan Cumhuriyeti Milli Meclisi'nin internet sitesi bünyesinde yer alan sayfasında yayınlanmaktadır.
28. COVID-19 salgınının sürekli bir şekilde yayılmasını göz önünde bulunduran **Gürcistan Parlamentosu**, salgına yanıt vermek ve salgının ülke içinde daha fazla yayılmasını önlemek amacıyla çalışmalarında bazı değişikliklere gitmiştir. Gürcistan, 21 Mart 2020 tarihinde, ülke genelinde Olağanüstü Hal ilan etmiştir. Gürcistan Parlamentosu İç Tüzüğü uyarınca, Olağanüstü Hal durumunda parlamento çalışmalarına olağanüstü oturum kapsamında devam edilmiştir. Ancak uygulamada, genel kurul toplantıları ve komisyon toplantıları askıya alınmış ve parlamento çalışanlarının dönüşümlü olarak çalışmalarına izin verilmesi suretiyle parlamentoda yalnızca sınırlı sayıda personelin bulunması sağlanmıştır. Parlamento çalışanlarının çoğu ise çalışmalarına uzaktan çalışma yoluyla devam etmiştir.
29. Gürcistan Parlamentosu, komisyonların uzaktan çalışma faaliyetleri ve genel olarak yönetim için Cisco WebEx'i kullanmaktadır. Bununla birlikte Cisco WebEx, genel kurul veya komisyon oturumlarında kullanılmamaktadır. Bu nedenle, Milletvekilleri uzaktan oy kullanamazlar. Sadece sınırlı sayıda parlamento personelinin VPN (Sanal Özel Ağ) güvenli erişim hizmeti aracılığıyla BİT sistemine tam erişimi bulunmaktadır. Söz konusu personel, her bir parlamento organı ve idarenin yapısal birimini temsilen atanan kişilerden oluşmaktadır ve bu kişilerin hem parlamentoya ait cihazlar hem de kişisel cihazlar üzerinden erişim yetkileri bulunmaktadır.
30. Kalıcı rejimde, Gürcistan Parlamentosu Eğitim Merkezi, personele çeşitli mesleki konularda eğitimler vermektedir. Bu bağlamda, uzaktan staj programı, Gürcistan Parlamentosu'nda başarıyla

uygulanmaktadır. Programa, Gürcistan'ın dört bölgesinden ve Tiflis'ten birer genç olmak üzere toplamda beş genç katılmaktadır.

31. Vatandaşların başvurularının alınması ve resmi yazışmalar üzerinden kendilerine yanıt verilmesi işlemlerine yönelik olarak yeni düzenlemeler yapılmıştır. Söz konusu başvuruların ve yazışmaların teslim alınmasına yönelik özel posta kutusu parlamento sınırları içerisine yerleştirilmiştir. Bu özel posta kutusu günde birkaç kez güvenli bir şekilde açılmakta ve belgeler teslim alınarak muhataplarına teslim edilmektedir. Belgeler ayrıca e-posta veya posta yoluyla da gönderilebilmektedir. Telefon üzerinden de ek bilgi taleplerinde veya genel taleplerde bulunulabilmesini sağlayacak özel bir telefon hattının kurulması öngörülmüştür.
32. **Yunanistan Cumhuriyeti** Milli Meclisi Twitter, Instagram, YouTube ve Facebook gibi farklı sosyal medya kanallarında aktif olarak yer almaktadır. Vatandaşlar, 1844 yılında kurulmuş olan Yunanistan Milli Meclisi Kütüphanesi ve Meclisin internet sitesi aracılığıyla Meclis faaliyetlerine erişebilmektedirler. Yunanistan Milli Meclisi bilgi açısından kapsamlı bir internet sitesi geliştirmiştir. Bu bağlamda, Yunanistan Milli Meclisi'nin internet sitesi, niteliksel ve niceliksel özellikleri itibariyle, ülkenin diğer devlet kurumlarının internet siteleri için referans niteliğindedir.
33. Yunanistan Milli Meclisi'nin internet sitesi mevcut haliyle 2010 yılı Haziran ayında faaliyete geçmiştir. İnternet sitesinin tasarımı, organizasyonu ve bölümlere ve kategorilere göre yapılandırılmasında, Parlamentolar Arası Birliğin (PAB) Parlamentoların İnternet Sitelerinin Tasarımı ve Geliştirilmesine Yönelik Kılavuz İlkeler belgesi ve yanı sıra ilgili olarak halka danışılması sonucunda elde edilen bilgiler esas alınmıştır. Sistem, dahili elektronik doküman yönetim platformu olan "PAPYROS" üzerinden kurulmuştur.
34. Yunanistan Milli Meclisi, COVID-19 salgını sırasında dijital teknoloji çözümlerinin seferber edilmesi bağlamında, komisyon toplantılarının ve genel kurul oturumlarının yapılmasının desteklenmesi amacıyla Cisco WebEx video konferans yazılımını devreye almıştır. Bu kapsamda, daimi komite toplantıları, 2020 yılı Mayıs ayından bu yana, komisyon başkanı ile birlikte sınırlı sayıda komisyon üyesinin fiziksel olarak katıldığı, bununla birlikte komisyonun diğer üyelerinin ise video konferans sistemi aracılığıyla çevrimiçi olarak katılım sağladığı karma bir formatta gerçekleştirilmektedir. Ek olarak, kanun tekliflerine yönelik olarak genel kurulda gerçekleştirilen müzakereler, 2020 yılı Kasım ayından itibaren karma toplantı formatında gerçekleştirilmektedir.
35. Yunanistan Milli Meclisi'nin resmi tutanaklarının yazıya dökülmesi için "Demosthenes" adlı bir dijital platform kurulmuştur. Bu platform, otomatik ses tanıma teknolojileri aracılığıyla yapılan konuşmaları gerçek zamanlı olarak metne dönüştürmektedir. Platform, stenografların ve zabıt katiplerinin sözlü konuşmalarına uyarlanmıştır. Platform sayesinde tutanakların yazıya dökülmesi için ihtiyaç duyulan sürenin kısalması, Yunanistan Milli Meclisi'nin resmi tutanaklarının daha hızlı bir şekilde yayınlanmasını mümkün kılmaktadır.
36. Yunanistan Milli Meclisi'nin Entegre Bilgi Sistemi (IIS), dahili iş operasyonlarını (İnsan Kaynakları, Finans ve Satın alma yönetim sistemleri, Elektronik Belge ve Meclis iş yönetim sistemleri) desteklemek için tasarlanmış alt sistemlerden ve ilgili yazılım uygulamasından oluşmaktadır. IIS, 2004 yılında oluşturulmuştur ve yeni teknolojik yaklaşımlarla yeniden tasarlanması ve geliştirilmesine ihtiyaç duyulan bir yazılıma dayanmaktadır. Bu bağlamda, Meclisin IIS sisteminin dijital dönüşümünün gerçekleştirilmesi, iş süreçlerinin yeniden yapılandırılmasını, yönetimin kolaylaştırılmasını ve parlamenter faaliyetlerin esnekliğinin sağlanmasını amaçlayan iddialı ve karmaşık bir iştir.

37. **Moldova Cumhuriyeti** Milli Meclisi'nin 2020 İletişim Stratejisi, Meclisin imajının, şeffaf ve kapsayıcı, halka yakın, güvenilir, bilgilendirici ve karar alma süreçlerine halkın katılımını teşvik eden bir kurum olarak güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Söz konusu İletişim Stratejisinde dijitalleşme en önemli hedeflerden biri olarak belirtilmiştir. Bu doğrultuda, İletişim Stratejisi belgesi temelinde, tek bir iletişim platformu olarak bir multimedya platformu oluşturulmuş ve kullanıma sunulmuştur. Kitle iletişim araçları ve genel olarak halkla verimli ve hızlı bir iletişim sağlanması amacıyla söz konusu multimedya platformunun gerekli tüm kaynaklarla bağlantısı sağlanmıştır.
38. Meclis'te gerçekleşen toplantı ve etkinliklerin çevrimiçi olarak yayınlanması, verilen mesajların yanlış yorumlanması riskinin en aza indirgenebilmesini sağlayan önemli bir araçtır. Bu kapsamda, halkın daimi komitelerin oturumlarına, yuvarlak masa toplantılarına, müzakerelere, bildirimlere, kanun teklifleri hakkındaki kamuoyu istişarelerine ve yanı sıra meclis denetim faaliyetlerine erişimini mümkün kılan, istikrarlı ve işlevsel bir canlı yayın sistemi hayata geçirilmiştir.
39. Vatandaşlarla doğrudan iletişim kurulmasına yönelik araçların bir parçası olmamakla birlikte, Moldova Cumhuriyeti Meclisi İntraneti, hem Meclis Sekreteryası personeli hem de Millivekillerinin kullandığı hızlı ve yüksek performanslı bir iletişim sistemidir. Yakın bir tarihte güncellenen Moldova Cumhuriyeti Meclisi İntraneti, belge ve yazılımların paylaşılmasına ve yönetmelikler, irtibat verileri vb. belge ve bilgilere erişilmesine imkan tanımaktadır.
40. Moldova Milli Meclisi Bilgi Teknolojileri ve İletişim Genel Müdürlüğü, 2018 yılından 2021 yılına kadar olan süreçte, özellikle, çeşitli uluslararası video konferans platformlarının kullanımı; Meclis Entegre Bilgi Sistemi kapsamında güvence altına alınan bağlantılar; ve Meclisin resmi internet sayfasının ve diğer dahili veya harici internet kaynaklarının ilgi alanlarına göre sürdürülmesi ve geliştirilmesi yoluyla, dijital iletişimi sağlayan ekipmanın tasarımını ve işlevselliğini güvence altına almıştır.
41. Salgın döneminde, Meclis binasına yönelik sanal turlarının oluşturulması (tesisler dahilinde rehberli turlar organize etmenin imkansızlığı göz önünde bulundurularak), bu turların entegrasyonu ve harici internet kaynaklarında yayınlanması; ve Meclis oturumlarının ve diğer etkinliklerin görüntü kayıtlarının saklandığı sunucuların 7 gün 24 saat boyunca çalışmasının sağlanması şeklinde ayarlamalar bazı süreçlerde yapılmıştır.
42. **Romanya**'da kamu yönetimi düzeyinde hızlandırılmış bir dijitalleşme süreci yaşanmaktadır. Diğer taraftan, dijitalleşme, Avrupa düzeyinde de, salgın sonrasındaki döneme ilişkin toparlanma planının sacayaklarından birini oluşturmaktadır. Romanya Parlamentosu Senatosu'nun kurumsal iletişim stratejisinin başlıca amaçları, bilgiye tüm ilgili tarafların (vatandaşlar, medya temsilcileri, sivil toplum) erişebilmelerinin sağlanması amacıyla geleneksel yöntemlerin çevrimiçi araçlarla birleştirilerek hedef kitlenin tüm kesimleri ile iletişimin optimize edilmesi, basitleştirilmesi ve geliştirilmesi olarak ön plana çıkmaktadır. Romanya Senatosu, parlamenter kurumun faaliyetlerini ve sosyal medya kullanıcılarıyla gerçek zamanlı iletişimi teşvik etme amacı doğrultusunda kendi internet sayfasına ve Facebook, Instagram ve YouTube gibi mecralarda kendi sosyal medya hesaplarına sahiptir. Genel kurul oturumları, daimi komitelerin müzakereleri ve diğer etkinlikler Senato'nun internet sayfasında ve yanı sıra YouTube ve Facebook gibi sosyal medya ortamlarında canlı olarak yayınlanmaktadır. Ek olarak, daimi komitelerin toplantıları ve diğer müzakereler CISCO Webex platformunda çevrimiçi olarak gerçekleştirilmektedir.
43. Romanya Parlamentosu Senatosu Başkanlık Divanı, salgın nedeniyle genel kurul oturumlarının ve daimi komitelerin toplantılarının elektronik ortamda yürütülebilmesi için çalışma prosedürlerinin geliştirilmesi ve yanı sıra toplantıların gerçek zamanlı olarak takip edilmesini ve müzakerelere aktif olarak katılım sağlanmasını mümkün kılan Cisco Webex bilgi sisteminin satın alınması amacıyla

bazı Kararlar almıştır. Bu doğrultuda, Senato'nun genel kurul toplantıları sesli konferans sistemi üzerinden gerçekleştirilmiş ve Senato'nun internet sayfasından canlı olarak yayınlanmıştır. Yine alınan söz konusu Kararlar doğrultusunda, Romanya Parlamentosu Senatosu İç Tüzüğü, kanun tekliflerinin kayıt altına alınmasına yönelik başvuruların yönetimi ile ilgili olarak, kanun tasarılarına ve kanun tekliflerine ilişkin başvuruların, kişiye özel kullanıcı adı ve şifre aracılığıyla sadece senatörler, milletvekilleri ve hükümet üyeleri tarafından erişilebilen özel bir arayüz üzerinden elektronik formatta yapılmasına izin verecek şekilde tadil edilmiştir.

44. Romanya Parlamentosu Senatosu, idari ve yasama iş süreçlerinin, çalışma süreçlerinin modellenmesini, idari projelerin yönetimini, dokümanların yönetimini ve nitelikli elektronik imza kullanımını ve de Senato ile yararlanıcılar/vatandaşlar/diğer kurumlar arasında portal üzerinden bilgi alışverişini mümkün kılan ve kağıt formatındaki belgelere olan ihtiyacı ortadan kaldıran bir elektronik mekanizma oluşturulmasını temin edecek şekilde sayısallaştırılması amacıyla yeni teknolojileri ve yenilikleri içeren bir platformu devreye almıştır. Söz konusu platform hem mevcut BT platformlarının entegrasyonunu hem de daha verimli kullanılmalarını sağlayacaktır.
45. Romanya Parlamentosu Temsilciler Meclisi, koronavirüs salgınının bir buçuk yıl öncesinde, dijital teknoloji kullanımının artırılması ve daha çevre dostu çözümlerin teşvik edilmesi amacıyla Avrupa Sosyal Fonu tarafından ortaklaşa finanse edilen bir proje başlamıştır. Bu proje, Romanya Parlamentosu Temsilciler Meclisi ile vatandaşlar veya iş çevreleri arasında elektronik bilgi alışverişine olanak tanımaktadır. Proje ile ayrıca, bir dilekçenin çevrimiçi olarak sunulabilmesi ve yine çevrimiçi olarak cevaplanması mümkün hale gelmiştir. Yakın gelecekte Romanya Parlamentosu Temsilciler Meclisi, Meclise gönderilen bir dilekçenin içeriğinin başka bir kurumun yetki alanına girdiğinin tespit edilmesi halinde söz konusu dilekçeyi ilgili birime yönlendirmek ve bu konuda vatandaşları bilgilendirmek için gereken idari yetkiye sahip olacaktır. Ek olarak, Romanya Parlamentosu Temsilciler Meclisi'nin gündeminde yer alan tüm konuların ve yanı sıra Meclis toplantı tutanaklarının veya raporlarının internet sitesinde yayınlanması sayesinde, yasama bağlamında karar alma süreci, vatandaşlar açısından daha da şeffaf hale gelmiştir.
46. Romanya Parlamentosu Temsilciler Meclisi İç Tüzüğünde yapılan değişiklikler uyarınca, salgın hastalıklar, aşırı doğal olaylar, terör eylemleri gibi olağanüstü haller nedeniyle milletvekillerinin Meclis binasında bulunamayacağı durumlarda, Romanya Parlamentosu Temsilciler Meclisi Başkanlık Divanı'nın, Meclis Grup Başkanları Komisyonu'nun, Daimi Komitelerinin ve Genel Kurulu'nun toplantıları elektronik yollarla yapılmasına karar verilmiştir. Uzaktan yapılan genel kurul oturumları, Romanya Parlamentosu Temsilciler Meclisi'nin internet sayfasından da canlı olarak yayınlanmaktadır. Romanya Parlamentosu Temsilciler Meclisi'nin milletvekilleri, genel kurul toplantılarında çevrimiçi olarak ve daimi komite toplantılarında ise telefon üzerinden yoklama yoluyla oy kullanabilmektedirler. Bununla birlikte, gizli oylamanın yapılmasının gerektiği durumlarda, milletvekillerinin genel kurul salonunda hazır bulunmaları gerekmektedir. Bu gibi durumlarda, gizli oylama, gerekli sosyal mesafe önlemleri alınarak gerçekleştirilmektedir.
47. **Sırbistan Cumhuriyeti** Milli Meclisi'nin internet sitesi, tüm paydaşlar ve medya ile tesis edilebilecek her türden iletişim olanaklarını içermektedir. Söz konusu iletişim olanaklarına ek olarak, Mecliste gerçekleşen oturumlar Meclisin YouTube hesabından canlı olarak yayınlanmakta iken, basın toplantıları, kamuya açık oturumlar, Meclis Başkanı'nın faaliyetleri ve Meclisteki diğer faaliyetler ise Meclisin internet sitesi ve mobil uygulamaları üzerinden yayınlanmaktadır. Bahsi geçen tüm etkinliklerin video arşivine, Meclisin internet sitesi, mobil uygulaması ve YouTube kanalı üzerinden erişilebilmektedir. Ek olarak, milletvekilleri başlangıcından bu yana, Zoom platformu üzerinden diğer meclislerdeki meslektaşlarıyla da yoğun bir şekilde iletişim kurmaktadır.

48. Sırbistan Cumhuriyeti Milli Meclisi Kütüphanesi, uluslararası örgütler, ulusal parlamentolar ve Avrupa Parlamento Araştırmaları ve Dokümantasyon Merkezi (ECPRD) bünyesindeki kurumların talebi üzerine, Sırbistan Cumhuriyetindeki faaliyetler, ulusal mevzuat ve diğer ekonomik, sosyal ve siyasi konularda profesyonel analizler yapmakta ve talep edilen bilgileri temin etmektedir. ECPRD, üye devletlerin parlamentolarının yönetimleri arasında bilgi, deneyim ve iyi uygulamaların alışverişini teşvik etmektedir. Sırbistan Cumhuriyeti Milli Meclisi Kütüphanesi ile ECPRD arasındaki işbirliği 2007 yılında başlamıştır. COVID-19 salgını nedeniyle, söz konusu işbirliği kapsamındaki seminerler 2020 yılından bu yana çevrimiçi formatta düzenlenmektedir.
49. Sırbistan Cumhuriyeti Milli Meclisi, ECPRD Muhabirleri Yıllık Konferansı'na ilk defa 16 ila 18 Ekim 2014 tarihleri arasında ev sahipliği yapmıştır. Konferansa, 36 ülkeden 98 parlamento temsilcisi ile Avrupa Parlamentosu'nun ve Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi'nin temsilcileri katılmıştır.
50. Sosyal ağlarda kişisel verilerin işlenmesi, bu ağları kullanan kişinin rızasına dayanmaktadır. Kullanıcıların rızasının alınması, kişisel verilerin yasal olarak işlenmesinin ön koşuludur. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun 15. Maddesi uyarınca, kişisel verilerin işlenmesinin kişinin rızasına dayandığı durumlarda, veri sorumlusu, veri sahibinin verilerinin işlenmesi yönünde rızasının olduğuna dair kanıt bulundurmaya zorundadır. Diğer taraftan, veri sahibi, herhangi bir zamanda rızasından geri dönme hakkına da sahiptir.
51. Reşit olmayan kişilerin bilgi toplumu hizmetlerini kullanımı ile ilgili olarak rızalarının alınması konusu, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu tarafından düzenlenmiştir. Kanun'un 16. Maddesi uyarınca 15 yaşını doldurmuş çocuklar, bilgi toplumu hizmetlerinden yararlanırken kişisel verilerinin işlenmesine izin verme hakkına sahiptirler. Bununla birlikte, 15 yaşın altındaki çocuklar söz konusu olduğunda, bilgi toplumu hizmetlerinden yararlanma amacına matuf kişisel verilerinin işlenmesi izninin, söz konusu reşit olmayan çocuğun velayetini elinde bulunduran bir ebeveyni veya başka bir yasal temsilcisi tarafından verilmesi gerekmektedir. Bu gibi durumlarda, veri sorumlusu, mevcut tüm teknolojileri kullanarak, gerekli iznin söz konusu reşit olmayan çocuğun velayetini elinde bulunduran ebeveyni veya başka bir yasal temsilcisi tarafından verilmiş olup olmadığını belirlemek suretiyle tüm makul önlemleri almalıdır.
52. **Türkiye Büyük Milli Meclisi (TBMM)**, salgın şartlarına rağmen videokonferans ve hibrit toplantı gibi yenilikçi yöntemlerden de faydalanarak ülke parlamentoları, uluslararası parlamenter asambleler ve uluslararası kuruluşlarla temaslarını yoğun bir biçimde sürdürmüştür. Bu çerçevede daha etkin ve verimli bir çalışma için hem vatandaşların hem milletvekillerinin erişiminin kolaylaşması adına birçok yenilik hayata geçirilmiştir.
53. Dijital Mecralar Komisyonu, 7252 sayılı TBMM Kanunu ile 23 Temmuz 2020 tarihinde, hem yasama hem de denetleme işlevlerine sahip bir ihtisas kurulu olarak kurulmuştur. İlave olarak "Bilişim Teknolojileri Bağımlılığının Etkilerinin İncelenerek Olası Zararlarının Bertaraf Edilmesi ve Bu Teknolojilerin Kontrollü Kullanımının Sağlanması İçin Yapılması Gerekenlerin Saptanması" amacıyla Meclis Araştırması Komisyonu kurulmuştur.
54. Dijitalleşme ile birlikte TBMM'de birçok yenilik hayata geçirilmeye devam etmektedir. Her yasama yılı sonunda, milletvekili konuşmaları, e-Kitap hâline getirilerek taşınabilir bellekle kendilerine takdim edilmektedir. Bu doğrultuda geçen yasama yılı sonunda milletvekillerine 588 e-Kitap verilmiş olup son bir yıllık süreçte 586 e-Kitabın hazırlık çalışmalarına devam edilmektedir. Ek olarak, TBMM Sağlık Harcamaları Bilgi Sistemi'nin, Sosyal Güvenlik Kurumu Medula Sistemi'ne entegrasyonu için Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı ile yürütülen projenin çalışmalarına devam edilmiştir.

55. Yasama faaliyetlerinin son teknolojik imkânlar kullanılarak etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi için bilişim ve siber güvenlik alt yapı çalışmaları yürütülmüştür. Güncel yazılım teknolojileri kullanılarak yapılan “Yasama ve Denetim Bilgi Sistemi Projesi” yazılım çalışmalarına devam edilmektedir.
56. Milletvekillerinin basın toplantısı randevularını online alabilmelerini sağlamak amacıyla “Basın Toplantısı Randevu Sistemi” geliştirilmiştir. COVID-19 salgını sebebiyle komisyonlar, parti grupları ve milletvekilleri tarafından talep edilen videokonferans toplantılarına yerinde destek verilmiştir. TBMM network alt yapısının daha güvenli hâle getirilmesi amacıyla “*Ağ Erişim Kontrol Sistemi*” devreye alınmıştır. ISO 27001 Bilgi Güvenliği Yönetim Sistemi’ne yönelik hazırlık çalışmaları tamamlanmış ve belgelendirme sürecine geçilmiştir.
57. Ukrayna’da devletin dijitalleştirilmesine yönelik başlıca programlardan biri, devlet ve hükümet organları sistemi dahilindeki bilişim projelerinin/programlarının koordinasyonunu, hükümet önceliklerinin e-yönetişim, bilişim ve bilgi güvenliği alanlarındaki küresel eğilimlerle koordinasyonunu ve bilgi sistemlerini güvence altına alan bilgi teknolojilerinin daha geniş kullanımı yoluyla vatandaşlara ve topluma zamanında, güvenilir ve eksiksiz bilgi sunulmasını sağlayan Ulusal Bilgilendirme Programı’dır (NPI).
58. NPI'nin temel amaçları arasında; bir çevrimiçi izleme sistemini, bir idari hizmetler sicilini, elektronik hizmetlerin sağlanmasına yönelik birleşik bir bilgi sistemi ve danışmanlık desteğini, “Diia” portalının mobil uygulamasını ve idari hizmetlerin diğer alt sistemlerini içeren Birleşik Kamu Elektronik Hizmetleri Web Portalı’nın (Portal “Diia”) kurulması, yönetilmesi ve işleyişinin sağlanması; ve de entegre elektronik tanımlama sisteminin geliştirilmesi, yönetilmesi ve işleyişinin sağlanması yer almaktadır.
59. 2018 yılında Ukrayna Verkhovna Radası (Yüksek Şura), Avrupa Parlamentosu ile birlikte 2018-2020 E-Parlamento Stratejisini hazırlamış ve kabul etmiştir. Bu Stratejinin uygulanmasının sonuçlarından biri de, “Elektronik Belge Yönetim Sistemi” intranet portalını ve “Elektronik Kanun Tasarıları” sistemini içeren Elektronik Belge Yönetim Sistemi’nin 4 Şubat 2020 tarihi itibarıyla devreye alınması olmuştur. Yine, 23 Mart 2020 tarihinde parlamento fraksiyonları ve grupları Başkanları Uzlaşma Konseyi’nin ilk toplantısı Microsoft Teams platformu üzerinden video konferans formatında gerçekleştirilmiştir.
60. 2020 ila 2021 yılları içerisinde, “Diia” portalının mobil uygulamasının yazılımı geniş bir yelpazede birçok görevi yerine getirmek üzere modernleştirilmiştir. Söz konusu görevler arasında; Ukrayna vatandaşlarına kimlik kartı şeklindeki dijital pasaportların sağlanması; dijital pasaportların yurtdışı seyahatlerde kullanımı; dijital sürücü belgelerinin temini; dijital araç tescil belgelerinin temini ve zorunlu araç sigortası poliçelerinin dijital olarak düzenlenmesi; dijital öğrenci kartlarının temini; dijital vergi numaralarının temini; ülke sınırları dahilinde yerlerinden edilmiş kişilerin kayıt belgelerinin dijital olarak düzenlenmesi; dijital doğum belgelerinin temini; 18 yaş ve üstündeki Ukrayna vatandaşlarının COVID-19 aşısı yaptırmak amacıyla ilgili bekleme listelerine kaydolabilmeleri için gerekli koşulların yaratılması; mobil uygulama dahilinde nitelikli bir "Smart Diia" imzasının oluşturulması; COVID-19 aşılarının tamamlandığına, COVID-19 testi sonucunun negatif olduğuna veya COVID-19 hastalığına yakalandıktan sonra tam iyileşmenin sağlandığına dair sertifikaların (COVID sertifikaları) uygulanması gibi görevler yer almaktadır.

61. Dokuzuncu Ukrayna Parlamentosu Toplantısı 29 Ağustos 2019 tarihinde çalışmalarına başlamıştır. 2020 yılı Mart ayından bu yana komisyonlar ve Parlamento bir bütün olarak uzaktan çalışma formatlarını ve video konferansı kullanmak suretiyle salgın döneminin netice verdiği yeni koşullarda çalışmalarını sürdürmektedir. Ukrayna parlamentosu, salgın kaynaklı olarak Parlamentosunun karşılaştığı yeni zorluklara zamanında yanıt verilmesi ve daha önceki dönemlerde üstlenilen çalışmaların sonuçları sayesinde Ukrayna'nın COVID-19 salgınına karşı önlemleri yürürlüğe koyması sonrasında da çalışmalarını devam ettirebilmiştir.

III. ULUSLARARASI ARAÇLAR VE GİRİŞİMLER

62. **Küresel Bilgi ve İletişim Teknolojileri Merkezi (GCICT)**, Birleşmiş Milliler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı (UNDESA), Parlamentolar Arası Birlik (PAB) ve bir grup ulusal ve bölgesel parlamentonun ortak girişimi ile 2005 yılı Kasım ayında Tunus'ta kurulmuştur. GCICT'nin ana hedeflerinden biri de, parlamenter süreçlerin modernizasyonu, şeffaflığın, hesap verebilirliğin ve katılımın artırılması ve parlamentolar arası işbirliğinin geliştirilmesinde dijital araçların kullanımının teşvik edilmesidir. GCICT, söz konusu hedeflerine, dünyadaki yasama organları arasında bilgi paylaşımına, eylemlerin koordinasyonuna ve teknik yardım sağlanmasına yönelik bir çerçeve sağlayarak ulaşmayı amaçlamaktadır. GCICT'nin amacı, görünürlüğünü arttırmak, diyalog ve bilgi geliştirmeye yönelik alanı genişletmek ve en yüksek demokratik hedeflerine ulaşmak için yeni teknolojilerin kullanımını teşvik etmeyi amaçlayan yasama organlarını destekleyecek koşulları yaratmaktır.
63. **Parlamentolar Arası Birlik (PAB)**, son 15 yıldır parlamenter faaliyetlerin dijital dönüşümlerini incelemekte ve bu alandaki ilerleme hakkında yılda iki kez rapor hazırlamaktadır. PAB ve ortakları, dijital olgunluk ve iyi uygulama yaklaşımlarının öz değerlendirmesi yoluyla BT yönetim uygulamalarını iyileştirmede parlamentolara rehberlik edecek bir çevrimiçi öğrenme platformu sağlayan Parlamento İnovasyonları Merkezi'ni 2018 yılında kurmuştur. Parlamento İnovasyonları Merkezi, parlamentoları bir araya getirerek, çözümler üzerinde işbirliğini destekleyerek ve daha geniş parlamenter toplulukla bilgi paylaşımında bulunarak, parlamentolar bağlamında hayata geçirilebilecek yeniliklere yönelik potansiyeli açığa çıkarmaya çalışmaktadır.
64. **INTER PARES** (Latince "eşitler arasında" anlamına gelmektedir), parlamentoların yasama, gözetim, temsil, bütçe ve idari işlevlerinin geliştirilmesi yoluyla kapasitelerinin güçlendirilmesini amaçlayan ilk küresel parlamenter projedir. INTER PARES, özellikle parlamento komisyonlarının üyeleri olmaları yönüyle hem seçilmiş milletvekillerine bunun yanında hem de Parlamento Sekreteriyalarının kadrosuna odaklanmaktadır. INTER PARES, PAB bünyesindeki Parlamento İnovasyonları Merkezi'ne AB finansmanı yoluyla katkıda bulunmakta ve aşağıdaki alanlarda gerçekleştirilen parlamento inovasyonları araştırmalarını teşvik etmektedir: a) Parlamentoların daha iyi ve daha güçlü kurumlar haline gelme çabalarında yeni teknolojilerin gücünden yararlanmalarına yardımcı olmayı amaçlayan 2020 Dünya e-Parlamento Raporu'nun geliştirilmesi; b) Parlamentolardaki yenilikçi uygulamaların paylaşıldığı bir internet günlüğü olarak İnovasyon Takipçisi blogunun geliştirilmesi; ve c) Parlamentoların belirli konuları nasıl ele aldığına ilişkin örneklerin derlendiği ve analiz edildiği iyi uygulama kılavuzlarının geliştirilmesi.
65. **İnovasyon Takipçisi** blogu, parlamentoların işlerini yapma biçimlerindeki son yenilikler hakkındaki bir internet günlüğüdür. Milletvekilleri ve personel, parlamentonun etkili bir şekilde yönetimi bağlamında karşılaştıkları bazı sorunların çözümlerini bu blogda bulabilmektedirler. Blog, dijital teknolojiler de dahil olmak üzere her türlü parlamento inovasyonlarını içermektedir. Blogda ayrıca PAB bünyesindeki Parlamento İnovasyonları Merkezi'nden gelen haberlere de düzenli bir şekilde yer verilmektedir.

66. Açık Hükümet Ortaklığı (OGP) girişimi üzerinden Parlamentolar Arası Birliğin (PAB) desteği ile geliştirilen *Açık Parlamento e-Ağı (OPeN)*, dünyadaki parlamentoların daha şeffaf, hesap verebilir ve katılımcı olmalarının desteklenmesini ve yanı sıra daha geniş anlamda hükümet liderliğindeki açıklık girişimlerine katkıda bulunulmasını amaçlayan bir başka platformdur. OPeN platformu söz konusu amaçlarına ulaşmak için; açık parlamento girişimlerini, taahhütlerini ve planlarını birlikte oluşturmaları ve yerine getirmeleri ve söz konusu girişim, taahhüt ve planların uygulanmasını denetlemeleri için parlamentolara ve sivil topluma teknik destek ve süreç desteği sağlar; parlamenter açıklığa yönelik olarak bilgi inşası etkinlikleri ve bilgi alışverişi gibi yollarla ilgi, farkındalık ve siyasi irade oluşturur; parlamentolar, sivil toplum ve daha geniş OGP topluluğu için, adım adım rehberlik ve ortak sorunlara dair çözümler de dahil olmak üzere çeşitli araç ve kaynaklar geliştirir; şeffaflığın ve vatandaş katılımının sağlanmasında yenilikçi bilgi teknolojilerinin kullanımı vb. hususlardaki deneyimlerin ve öğrenilen derslerin denkler arasında paylaşımını sağlar; yasama organlarının daha geniş OGP süreçlerine katılımının geliştirilmesi yoluyla, hükümet liderliğindeki taahhütlerin daha ileri noktalara taşınmasını sağlar ve bu taahhütlerin uygulanmasını takip eder; ve öğrenilen derslerin ve iyi uygulamaların tespitine yönelik araştırmalar yapar ve söz konusu ders ve uygulamaların paylaşılmasını sağlar.
67. *Avrupa Parlamento Araştırmaları ve Dokümantasyon Merkezi (ECPRD)*, parlamentolar arası işbirliğini ve bilgi alışverişini sağlar. ECPRD'nin başlıca faaliyetleri, farklı ülkeler ve farklı kurumlar arasında yasama faaliyetlerinin ve parlamenter uygulamaların karşılaştırılması için kullanılan bilgi ağı dahilinde bir parlamentodan diğer parlamentolara yöneltilen taleplerin ele alınmasını içerir. ECPRD'nin amaçları arasında, ortak çıkarlara ilişkin konularda parlamento yönetimleri arasında bilgi, fikir, deneyim ve iyi uygulamaların alışverişinin teşvik edilmesi ve BİT'in kullanım ve gelişiminin güçlendirilmesi yer almaktadır. Diğer taraftan, ECPRD, üye parlamentolarının ev sahipliğinde, katılımcıların farklı deneyim ve uygulama alışverişinde bulunmalarını sağlayan seminerler de düzenlemektedir. ECPRD'nin faaliyetleri tam teşekküllü bir internet sitesi tarafından desteklenmektedir. Söz konusu internet sitesinin sadece ağ üyeleri tarafından erişilebilir olan özel bölümünde, talepler ve bu taleplere verilen yanıtlar bağlamında güçlü bir elektronik iş akışı, çevrimiçi kayıt yapılabilen artan sayıda spesifik seminerler ve her bir parlamento ile ilgili verileri ve irtibat bilgilerini içeren bilgi notları yer almaktadır.

IV. SONUÇLAR

68. COVID-19 salgınının patlak vermesinin ardından tüm dünya dijitalleşme süreçlerinin önemini fark etmiş ve bu doğrultuda ortaya çıkan kriz koşullarına hızla uyum sağlamak amacıyla insan hayatının hızlı bir şekilde yeni dijital alana adapta edilmesi için gerekli çalışmalara başlanmıştır. Kamu sektöründeki ivme kazanan dijitalleşme süreçleri ile, açıklık, veri kullanımı ve veri güvenliği alanındaki faaliyetlerin kısa sürede iyileştirilmesi amaçlanmaktadır. Dijital devlet hizmetlerinin hızlı bir şekilde uyarlanması, uzaktan yönetim ve fiziksel olmayan hizmetler bağlamında önemli bir adım olmuştur. Vatandaşlara yönelik çok sayıda kamu hizmeti çevrimiçi formatlara aktarılmış ve çevrimiçi kamu hizmetlerini kullanan vatandaşların sayısı önemli ölçüde artmıştır. Bu bağlamda, kanunlarda gerekli değişikliklerin yapılabilmesi ve ilgili yeniliklerin hayata geçirilebilmesi için parlamentoların yasama çalışmalarını güçlendirmeleri gerekmektedir.
69. Modern toplum bağlamında hemen hemen her türlü faaliyet şu veya bu şekilde dijital teknolojilerin kullanımı ile bağlantılıdır ve parlamenter faaliyetler de bundan hariç değildir. Salgın, dijitalleşme sürecini yalnızca teknolojilerin teşvik edilmesi ve geliştirilmesi açısından değil, aynı zamanda yasama sürecinin verimliliğinin ve parlamenter faaliyetlerin şeffaflık derecesinin artırılması açısından da etkilemiştir. Nitekim, parlamentolar şeffaflığın, bilgiye erişimin ve sosyal uyumun artırılması yönündeki çabalarını yoğunlaştırmıştır.

70. Küresel toplumun gelişiminin ana unsuru haline gelen bilgi üretimi, yaşamın her alanındaki gelişimi önemli ölçüde etkilemektedir. Kamusal üretim alanındaki temel faaliyetler, bilginin toplanması, biriktirilmesi, üretilmesi, işlenmesi, iletilmesi, kullanılması ve değişimini gerektirmektedir. BİT alanındaki ilerlemeler ve dijital olarak aynı anda her yerde bulunmaya yönelik ihtiyaç, sosyal ve politik ilişkileri de dönüştürmektedir. Siyasal aktörlerin sosyal ve siyasal ilişkilerini düzenlemek için internet araçlarını kullanmaları, toplum ile kamu kurumları arasında etkileşim kurulmasını sağlamaktadır. Yenilikleri ve dijitalleşmeyi teşvik eden dijital demokrasi ve dijital diplomasi konseptleri, yeni teknolojilerin hem ulusal hem de uluslararası arenada siyasi alanda kullanılmasını mümkün kılmaktadır.
71. İnovasyonun ve dijitalleşmenin teşvik edilmesi, bir taraftan köklü dönüşümlere yol açıp insanların hayatlarını kolaylaştırırken, diğer taraftan siber teröristlerin ve terör örgütlerinin kullanabilecekleri ek araçlar da sağlamaktadır. Bu nedenle, bilgi güvenliğinin güçlendirilmesi bakımından stratejik planlamanın yapılmasının sağlanması önem arz etmektedir. Ek olarak, ilgili risklerin azaltılmasına ve kişisel verilerin gerektiği gibi korunmasının garanti altına alınmasına yönelik politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Tehdit ve tehlikeler konusunda toplumsal farkındalığın daha çok artırılması ve siber uzayda güvenlik ihtiyacına yönelik bütünlük bir yaklaşım sağlanması da ayrıca önemlidir.
72. Salgın sırasında başlayan dijital dönüşüm, hiç şüphe yok ki salgın etkisini azalttıktan sonra da devam edecektir. Parlamentoların salgından öğrenilen dersleri dikkate almaları ve bu dersleri yasama süreçlerine tam olarak entegre ederek dijital teknolojiye yönelik daha bütünsel bir yaklaşım benimsemeleri gerekmektedir. Yeni normale geçilirken, kamu yapılarının faaliyetlerini yürütme biçiminin tamamen değiştirilmesi zorunludur. Yasama organları, salgın bağlamında ortaya çıkan sorunları hızlı bir şekilde ele alabilmelerine yönelik olarak tekrarlanabilen çözümler bulmak suretiyle daha faal hale gelmiştir. Halihazırda KEİ Üye Devletleri parlamentoları tarafından yürütülen çok çeşitli dijital dönüşüm süreçleri ve yanı sıra KEİ Üye Devletleri parlamentolarında dijitalleşmenin yaygınlaşması ve dijitalleşmenin standart parlamento prosedürlerine dahil edilmesi noktasında önemli bir potansiyel bulunmaktadır.
73. Devam eden dijitalleşme süreçleri, kanunların çıkarılması ve kanunların uygulanması da dahil olmak üzere birçok kamu iletişim mekanizmasını temelden değiştirmektedir. Dijitalleşme, devletlerin kapasitelerinin güçlendirilmesi, vatandaşların güven düzeyinin artırılması, kamu sektörünün verimliliğinin ve hesap verebilirliğinin artırılması ve kamu hizmetlerinin iyileştirilmesi için bir mekanizma haline gelmiştir. Bu bakımdan, yetkiyi elinde bulunduran organların açıklığı ve resmi internet siteleri üzerinden düzenleyici yasal işlemlere serbest erişim konuları giderek daha da önemli hale gelmektedir.
74. Yasama sürecinin ve parlamenter faaliyetlerin şeffaflığının iyileştirilmesine yönelik olarak dijitalleşmenin ve yenilikçiliğin teşvik edilmesi bağlamında, KEİ Üye Devletleri'nin, yasama süreçlerinin organizasyonunu ve vatandaşların devletin yürütme gücünün tatbikine katılımını sağlamak için en gelişmiş teknolojileri yürürlüğe koymaları gerekmektedir. Ek olarak, parlamenter faaliyetlerin dijitalleştirilmesi sürecinde en iyi uygulamaların düzenli değişiminin de sağlanması gerekmektedir. Küresel bir salgın tehdidiyle karşı karşıya kalan parlamentolar ve parlamenterler, koordinasyonu güçlendirmek ve işbirliğini arttırmak suretiyle yetkili makamların ve halkın yüksek düzeyde seferber edilmesini sağlamalıdır.